

DET NASJONALE STATSADVOKATEMBETET

FOR BEKJEMPELSE AV ORGANISERT OG ANNEN ALVORLIG KRIMINALITET

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse 12/3307 ES FBF/AHI/mk
Vår referanse 2012/01584-6 MBA-05

Dato
14. mai 2013

Høring – endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 (personforfølgelse, voldtekt og andre seksuelle overgrep, formidling av prostitusjon, forberedelse til tvangsekteskap, foreldelsesregler mv.)

Det vises til departementets brev av 8. februar i år med tilhørende høringsnotat.

Det nasjonale statsadvokatembetet har ikke spesielle kommentarer til endringene vedrørende formidling av prostitusjon og endringene i samleiedefinisjonen. Innledningsvis nevnes også at det gis full tilslutning til forslaget om å utvide minstetiden og tidsrammen ved dom på forvaring når forbrytelsen har en strafferamme på fengsel i inntil 30 år. Videre er embetet enig i at det foretas endringer i straffeloven 1902 slik som skissert i høringsnotatet kapittel 9, for at Norge skal kunne ratifisere Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk før straffeloven 2005 trer i kraft.

Personforfølgelse ("stalking")

Embetet vil gi sin tilslutning til at det også i straffeloven 1902 innføres en ny straffebestemmelse som rammer de alvorlige tilfelle av skremmende eller plagsom opptreden. Vi har ikke sterke synspunkter på hvilket av de to skisserte alternativer som er å foretrekke. Forfølgelse av en person kan vel både beskrives som, og av fornærmede oppfattes som, plagsom opptreden og som hensynsløs atferd. Det vesentlige er at det klart fremkommer at forfølgelse over tid, "gjentatt", er straffbar.

Vi er imidlertid noe undrende til at det i forslaget til ny § 227 a), hvor strafferammen foreslås satt til fengsel i inntil 4 år, kreves både påtalebegjæring fra fornærmede og at almene hensyn må foreligge for offentlig påtale av forholdet. Kravet om påtalebegjæring for trusler er opphevet og embetet kan ikke se at det er noen grunn til å behandle grov personforfølgelse annerledes enn trusler. I straffeloven 2005 forutsettes at påtalemyndigheten skal vurdere almene hensyn når strafferammen er inntil 3 års fengsel. Den foreslåtte bestemmelse er derfor heller ikke i samsvar med tankegangen i den nye straffeloven.

Utforming av gjerningsbeskrivelsen i voldtektsbestemmelsen

Utgangspunktet er at all seksuell omgang skal baseres på frivillighet. Embetet finner det likevel vanskelig å ta stilling til forslaget om å tilføye et pkt d) i lovteksten.

Postadresse:
Postboks 8044 Dep
0030 OSLO

Kontoradresse:
Brynsalléen 4
0667 OSLO

Telefon:
23 17 42 00
Mail:
Post.nasj.emb@statsadvokatene.no

Telefax:
23 17 42 10

Departementet anmoder i høringsnotatet om at høringsinstansene bidrar med eventuelle eksempler på saker om ufrivillig seksuell kontakt hvor forholdet ikke har blitt ansett å være dekket av gjeldende staffebestemmelser. Statsadvokatene ved embetet her, som alle har aktorert en rekke voldtektsaker, har ikke erfart at det er et problem. Vi ser imidlertid at en ny bestemmelse som foreslått kan ramme blant annet uønsket seksuell omgang i parforhold, hvor gjerningsmannen (vanligvis mannen) er klar over at partneren ikke ønsker seksuell omgang og likevel gjennomfører det – og partneren lar det stå til uten verbal protest og uten å gjøre fysisk motstand fordi vedkommende etter omstendighetene anser dette hensiktsmessig. Bestemmelsen kan også tenkes å ramme forhold hvor seksuell omgang gjennomføres uten at fornærmede gjør motstand eller protesterer – og hvor gjerningsmannen iallfall har innsett at fornærmede ikke ønsket samleiet men likevel gjennomfører det. Det kan være mange grunner til at fornærmede ikke protesterer; vil ikke vekke barna, ønsker ikke å alarmere andre i nærheten - på nachspiel kan for eksempel den oppmerksomhet som anskrik kunne medføre, i enkelte tilfelle, medføre ytterligere ydmykkelser.

Statsadvokatene ved embetet er delt i synet på om den foreslåtte lovendring bør innføres. Selv om det er enighet om at straffeloven bør ramme alle former for uønsket seksuell omgang, kan det også anføres at straffebestemmelsen ikke må utformes slik at faren for uriktige domfellelser øker. Man bør heller ikke innføre et alternativ i bestemmelsen som ikke kan anvendes – noe som kan bli tilfelle hvis det blir for komplisert å bevise at gjerningsmannen har utvist det nødvendige forsett.

Gjeldende rett i dag er at enhver maktanvendelse som er nødvendig for å overvinne alvorlig ment motstand, er å anse som vold i forhold til § 192 i straffeloven 1902. Når den ene part gjennomfører seksuell omgang uten samtykke, vil fornærmede ofte, i tillegg til å protestere verbalt, søke å vri seg unna og overgriper må holde henne – noe som er å anse som vold i forhold til § 192. Det skal derfor ikke mye maktanvendelse til før saken faller inn under straffeloven § 192. Således antas at dagens voldtektsbestemmelse rammer langt de fleste tilfeller av ufrivillig seksuell omgang.

Den foreslåtte lovendring kan medføre at det vil bli gransket enda grundigere enn i dag hvordan fornærmede tilkjennega at hun ikke ønsket seksuell omgang. Dette er drøftet i tidligere utredninger og det er blitt vektlagt at man ikke må utforme loven slik at man risikerer at bevisførselen i enda sterkere grad enn i dag vil ha fokus på offerets atferd. Dersom lovendringen innføres, er det av vesentlig betydning at det vektlegges at bevisstema ikke bør være fornærmedes atferd, men det totale situasjonsbildet og hvilke omstendigheter for øvrig som gjorde at gjerningsmannen trodde at hun samtykket.

Dersom lovgiver kommer til at loven bør endres slik at manglende samtykke til seksuell omgang gir grunnlag for straff, er det vårt syn at plasseringen av bestemmelsen bør vurderes.

Det er et spørsmål om det er grunnlag for å straffe seksuell omgang som gjennomføres til tross for manglende samtykke, men hvor ikke noen av de ”tilleggskrav” som beskrives i bestemmelsens bokstav a) og b) foreligger, med fengsel i minst 3 år. En reaksjon som oppfattes for streng, vil kunne medføre enten at forholdet blir ”nedsussumert” til å være foretatt grovt uaktsomt eller at man leter etter en frifinnelsesgrunn. Begge følger er lite ønskelige. Dersom en slik bestemmelse plasseres som foreslått som bokstav d) i straffeloven 1902 § 192, bør det vurderes om det er grunnlag for å unnta dette alternativ fra bestemmelsen om minstestraft i § 192 annet ledd bokstav a). Likeså er det vårt syn at det bør vurderes om en overtredelse som faller inn under bokstav d) kan være straffbar som grovt uaktsomt voldtekt, eller om henvisningen i § 192 fjerde ledd bør begrenses til ”skyldig i voldtekt etter første ledd litra a) – c). Endelig bør det også i denne sammenheng vurderes (igjen) om det er hensiktsmessig å plassere en slik bestemmelse som et strengere alternativ i straffeloven § 200 første ledd, noe som ville medføre at den seksuelle krenkelse ikke ble karakterisert som en voldtekt, men som seksuell omgang uten samtykke.

Forberedelse til tvangsekteskap

Embetet er enig i den foreslåtte endring i straffeloven 1902 § 222 annet ledd og med tillegg av et nytt annet punktum. Bestemmelsen bør kunne anvendes overfor alle som har forledet en person til å reise til et annet land hvor vedkommende vil bli tvunget til å inngå ekteskap – uavhengig av om fornærmede var klar over hva som var reisens formål.

Handlinger likestilt med seksuell omgang

Embetet vil videre gi sin tilslutning til de endringer som er foreslått i straffeloven § 1902, §§ 193 – 197 og § 199, og som gjør det straffbart å få noen til/forlede noen til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv. Vi vil understreke at en endring som foreslått i § 195 og særlig § 196 anses svært viktig; særlig hensett til det press og den forledelse barn og ungdom i dag kan bli utsatt for på ulike nettsteder. Det er et viktig signal at strafferammen heves for de tilfelle hvor en ungdom forledes til masturbasjon – og hvor vi foreløpig er henvist til å subsumere forholdet under straffeloven § 200 annet ledd.

Seksuelle overgrep mot barn under 14 år

Embetet er videre enig i forslaget om å endre straffeloven 1902 § 195 i samsvar med straffeloven 2005 § 299 slik at all seksuell omgang med barn under 14 år er å anse som voldtekt. Ved dette understrekes at så unge barn ikke kan samtykke i seksuell omgang og at ansvaret ligger hos den voksne uansett hvordan barnet måtte te seg i situasjonen. Videre er det viktig at det i forarbeidene understrekes at dersom barnet blir utsatt for vold utover hva som er nødvendig for å oppnå den seksuelle omgang, så er det grunnlag for å anvende voldsbestemmelsene i tillegg til § 195.

Slik embetet ser det bør barnets alder være et objektivt straffbarhetsvilkår når barnet er under 14 år, og gir dermed tilslutning til forslaget til endring av straffeloven 1902 § 195 tredje ledd, og endringen i straffeloven 2005 § 307 første punktum. Dette gir de meget sårbare 12-13 åringene den beste beskyttelse mot seksuelle overgrep. Vi er kjent med at enkelte saker hvor fornærmede var under 14 år er blitt bedømt etter straffeloven § 196 fordi retten har kommet til at tiltalte ikke hadde utvist uaktsomhet med hensyn til at barnet var under 14 år – men det var klart at barnet iallfall ikke var fylt 16. En endring som denne foreslåtte vil ytterligere understreke den voksnes ansvar og krav til aktsomhet når vedkommende uansett beveger seg i en risikosone og overveier seksuell omgang med en svært ung person som vedkommende da ikke kan kjenne særlig godt.

Det gis videre tilslutning til å innføre det nye begrep *kvalifisert seksuell handling* i 1902 loven. Dette anses herfra særlig å ha betydning ved at man kan etablere en strengere strafferamme for de mest alvorlige seksuelle handlinger. Vi har erfaring med at enkelte slike alvorlige saker har måttet henlegges fordi de anmeldes når fornærmede er blitt gammel nok til å forstå og ta stilling til det som skjedde, men hvis det ikke er seksuell omgang som beskrives er forholdet i mellomtiden blitt foreldet.

Seksuell omgang mellom to fornærmede

Embetet har hatt til behandling flere saker hvor mindreårige har hatt kontakt med overgripere på nettsteder og hvor de er blitt forledet til både å utføre seksuelle handlinger på seg selv og til å ha seksuell omgang med en venn som er til stede. Vår erfaring tilsier at det er viktig at det fremgår klart i straffeloven at forledelse av to mindreårige til å ha seksuell omgang med hverandre er en alvorlig forbrytelse og dermed også at strafferammen gir rom for streng reaksjon. På denne bakgrunn er vi av den oppfatning at det bør fremgå både av straffeloven § 195 og § 196 at dette rammes av disse bestemmelser – og av de tilsvarende bestemmelser i 2005 loven. Alternativet er å fortsette å behandle slike saker hvor fornærmede er 14 og 15 år med hjemmel i straffeloven § 200

annet ledd. Selv om strafferammen i § 200 annet ledd som regel vil være tilstrekkelig, er det en kjennsgjerning at strafferammene sjelden utnyttes fullt ut og det vil gi meget god signaleffekt å henføre forholdene under § 196 hvor strafferammen dobles.

Foreldelse

Embetet gir tilslutning til forslaget om at straffansvar for drap unntas fra foreldelse. I drapssaker har man vanligvis en avdød, et funnsted og som regel også et åsted for drapet og har dermed opplysninger om dødsårsak og har sikret tekniske spor. Man kan derfor etterforske saken i forhold til en siktet også mange år etter at forbrytelsen ble begått. Videre er menneskelivet det høyest beskyttede retts gode. Dette tilsier at de hensyn som ellers taler for at foreldelse bør inntre etter et visst antall år, bør vike i drapssaker. Embetet kan heller ikke se at det er grunnlag for å ha egne regler dersom det skulle vise seg at drapsmannen – som man finner etter mange år – var under 21 år på gjerningstidspunktet. Det vil heller være et poeng når man eventuelt skal utmåle en passende straff.

Embetet ser noe annerledes på spørsmålet om straffansvaret for seksuelle overgrep mot barn bør unntas fra foreldelse. Seksuell omgang med barn innebærer også krenkelse av et høyt beskyttet retts gode, og det taler for at man burde kunne stille en overgriper til ansvar selv om vedkommende først oppdages etter svært mange år. Spesielt vil det gjelde saker hvor seksuell omgang utført av en ukjent person, hvor det er sikret DNA og hvor vedkommende oppdages etter mange år. På den annen side er det svært mange saker som kommer opp etter mange år, når barnet er blitt så voksent at det kan forholde seg til overgrepet og forteller – enten til politi eller til andre. I disse sakene vil bevisene som regel bestå i forklaringer og eventuelt utredninger om barnet på gjerningstidspunktet eller i tiden etterpå – som kan belyse og forklare saken. Når bevisbildet er slik, blir det vanskeligere å forholde seg til etter som tiden går.

Det er allerede slik at foreldelsesfristen for seksuelle overgrep mot barn under 14 og 16 år og for kjønnslemlestelse først begynner å løpe fra barnet fyller 18 år. Dette gir, slik embetet ser det, tilstrekkelig tid for den fornærmede til å områ seg og til å fortelle om saken. Det må så forutsettes at politiet raskt og grundig iverksetter etterforskning når en slik anmeldelse blir inngitt.

Advokat til å ivareta interessene til drepte barn

Dette forslag gis tilslutning. Etter embetets syn bør ordningen være at politiet pålegges å oppnevne en uavhengig advokat som skal gjennomgå sakens dokumenter. Oppnevning må foretas på det tidspunkt hvor påtalemyndigheten innstiller på at saken må bli å henlegge og oppnevning må skje i alle saker hvor det er mistanke om at det er en omsorgspersons handlinger som har hatt barnets død til følge.

Med hilsen

Siri S. Frigaard
Siri S. Frigaard
førstestatsadvokat

Petter Mandt
for Marit Bakkevig
statsadvokat